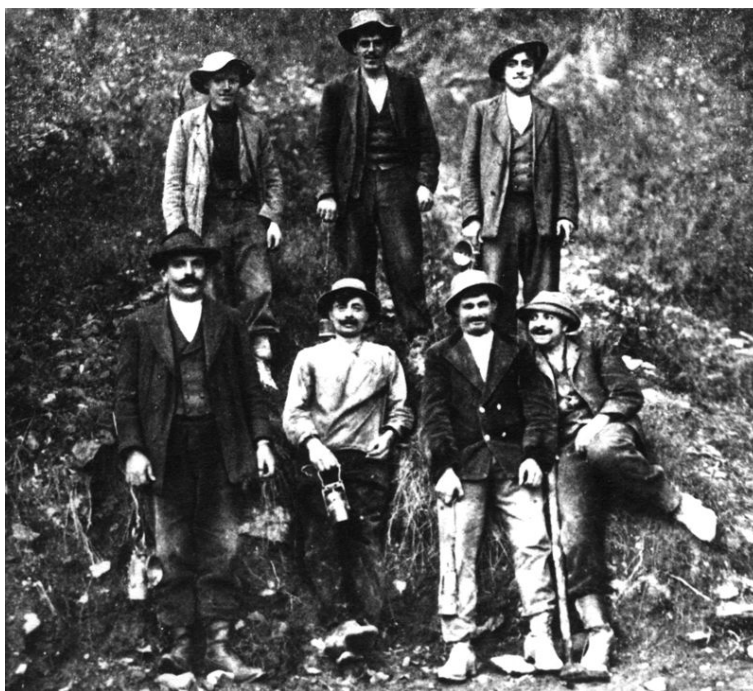

Tam, kde není základem škola dobrých mravů a vědecké odbornosti, lze stěží očekávat dobrý výsledek, i kdyby byla dobrá vůle (což ale bývá zřídka).

Kašpar Sternberg (1837)

Jáchymovské přerody

Počáteční bouřlivé sedmnáctileté období dokázalo vygenerovat v horské pustině druhé nejlidnatější město v zemích Koruny české. Město proslulé, bohaté, kulturní. Náboženská nesnášenlivost, ale i řada dalších faktorů, o sto let později město téměř zdecimovaly. Drobné těžební epizodky méně významných kovů sice průběžně rozhoupávaly poptávku po městských akcích, ale na další rozkvět město netrpělivě čekalo bezmála 300 let. Možná ho seslala samotná Hygie (bohyně lázeňství), spíše se však dostavil v podobě modře zářícího kovu, který v pravdě na zlatém podnosu nezištně naservíroval městu jeho nejštědřejší donátor, paní Marie Skłodowská-Curie. Dlouhou dobu proklínaný smolinec náhle, jako mávnutím kouzelného proutku, dokázal proměnit ustrnulé hornické město ve vyhledávané lázně. Okolní městské lesy se proměnily na vycházkový lesopark, přebytečné hornictvo se fofrem rekvalifikovalo na „služebníky“ turistů a lázeňských hostů. Pár let nato však rasová nadřazenost zkratovala lidský rozum a přivodila rozkol i mezi zdejší loajální obyvatele a státní správu. Nadějná konjunktura brala za své.

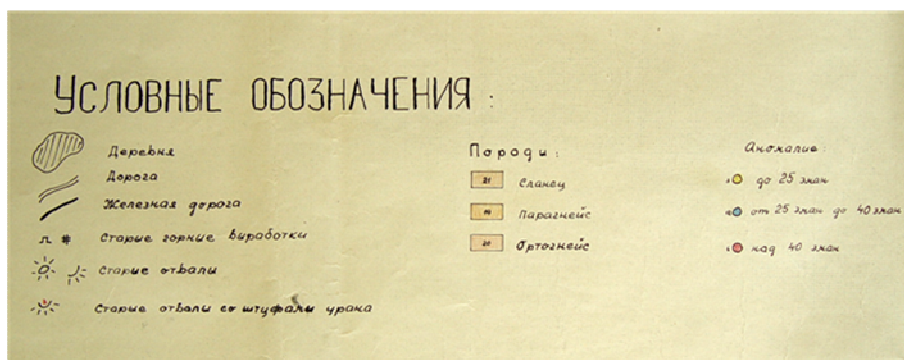

nová republika přilákala do Jáchymova i italské havíře

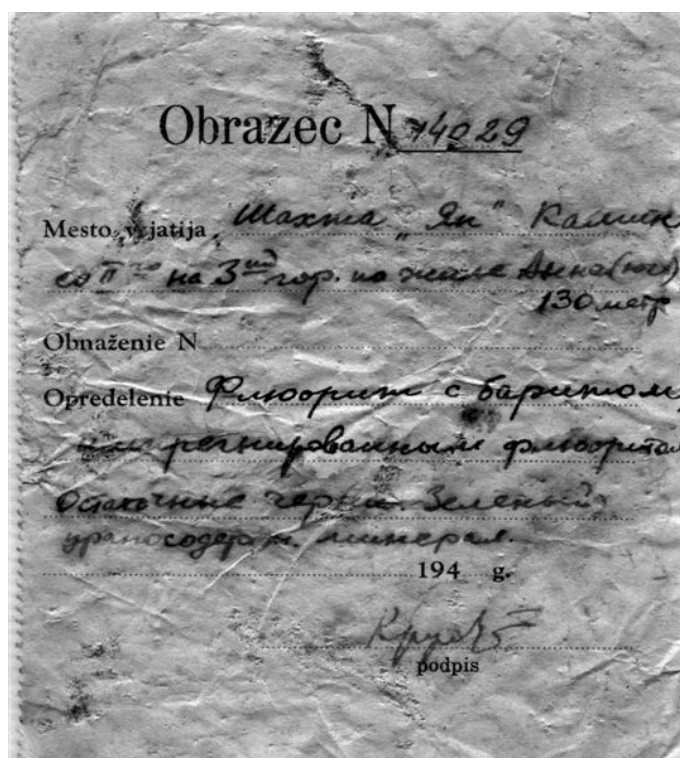
Ačkoli první poválečné lázeňské sezóny se zdály navazovat na období třicátých let (roku 1947 navštívil město i prezident dr. E. Beneš), rachot padající železné opony nevěštil nic dobrého. Vidina nadcházející studené války znamenala opět pokles přílivu lázeňských hostů a Stalinův uranový hlad společně s novými osídlenci zcela změnil tvář města.

Jáchymov i jeho okolí po staletích opět obdržely výsostnou výsadu, bohužel už bez královské pečeti. Tentokrát šlo o výsostné kremelské privilegium ke zřízení přísně střežené oblasti, do níž byl dovolen vstup pouze na bumážku. Městskou úřední řečí se stala ruština, neboť práce v revíru řídily stovky sovětských „specialistů“. Hotely a penziony už nesloužily hostům, ale přemnoženým bezpečnostním složkám, rodinné domky neobývaly rodiny, jak bývá leckdy

a leckde obvyklé, ale tisíce tzv. „brigádníků“. Celostátní rekvalifikace stanovily jedinou zdejší přijatelnou profesi, ale lazebníci to nebyli. Architekti zmuchlali plány sanatorií, aby stavaři postavili Hornický dům (1950) a „ruský“ Kulturní dům (1952), neboť nová doba si žádala civilizovaně soudit lumpy nesdílející jedinečnou nosnou ideu, či kolektivně bujaře oslavovat plnění stupidních plánů. Místo nových lázeňských domů chvatně vyrůstaly další a další těžní věže, které bez zájmu přihlížely okolní neurvalé devastaci. Po jejich stržení zůstalo tajné město i s tajným okolím vyrabované a poničené. Zpustlé a zapomenuté. Stopa oněch let se vryla do podoby města jako vrásky do čela povadlé krásy. Jeho pověst, dobrý zvuk lázeňství i životy mnoha lidí byly obětovány čemusi „vyššímu“, leč čemusi bezcitnému.

vysvětlivky na mapách by možná mohly obyvatelům Jáchymova posloužit zároveň jako slabikář i slovník (děrevňa = vesnice, daroga = cesta, parody = horniny), kdyby tam ovšem nebyly záludnosti typu ortognějs, paragnějs a slaněc (pozor - slaneček to není), a kdyby nebyly vesměs opatřeny razítkem TAJNÉ nebo PŘÍSNĚ TAJNÉ

neodmyslitelná etiketa, provázající každý odebraný vzorek minerálu či horniny (zde např. fluorit s barytem ze šachty Jan)

Unikátní, bohužel neúspěšný jáchymovský pokus, jak naučit Sověty psát latinkou namísto azbuky. Jenom rafinovaně předtištěné formuláře na to ale nestačily.

Roku 1956 bylo město vyňato z tzv. „pohraničního pásma“ a dva roky nato začínají živořící lázně přebírat od složek ministerstva vnitra zpět hotely a penziony. Jáchymov se poznenáhlu otevírá republice, částečně i světu, neboť v roce 1960 se v lázních léčilo už osm tisíc pacientů.

Po osmnáctileté tajné uranové éře se kdosi v státně-socialistické centrále rozpomnul, že před všeutajením patřil Jáchymov mezi lázeňská města. Černému státnímu svědomí se ulevilo a Jáchymov se měl přerodit v socialistické lázně. A tak se taky stalo. V roce 1963 se Jáchymov opět oficiálně zařadil mezi lázeňská města. Město se stále více poměřovalo, takže jubilejních oslav vzniku města, založení hornické školy a zrození lázní, konajících se roku 1966, se zúčastnili, kromě jiných osobností, také nositel Nobelovy ceny prof. Otto Hahn, dr. František Běhounek a dokonce i potomek zakladatelů města, ing. František Jindřich Schlick.

Kdo doufal, že se opráší intimno lázeňských penzionů, procházky po cestách a cestičkách udržovaným lesoparkem či obdobné prvorepublikové výmysly, musel být zklaman. Staré lázeňské domy v čele s Radiumpalácem sice vytvořily základ lázeňských lůžek, ale nekompromisní socialismus zavelel vybudovat velkosanatorium pro masy pracujících, tedy nic domácky přívětivého. Postavit v zařízlém jáchymovském údolí hotelový kolos bylo nad síly československých stavebních firem, obzvlášť, když bylo vyžadováno dokončení stavby v určeném termínu. Se skřípěním zubů proto stát sáhl hluboko do devizových rezerv a dovolil vybudovat sanatorium jugoslávské firmě. Po 18 měsících, v říjnu roku 1975, byl slavnostně otevřen nový léčebný ústav – Sanatorium Františka Běhouneka. Vzrůstající zájem o jáchymovské lázně vyvolal za pár let potřebu dalšího lázeňského hotelu. Stavba byla zahájena v listopadu 1985, s termínem dokončení v září 1989. Tentokrát za Kčs (koruny československé) a v režii československých socialistických firem. Taky to bylo hned znát. Nový hotel, z větší části běžně ohyzdný panelák, byl

jáchymovský Kulturní dům (na pohlednici z konce 60. let 20. století), který svým architektonickým výrazem vtiskl ráz všem dalším stavbám socialistického realizmu v Karlovarském kraji (k dokonalosti chybí jen silueta kremelské zdi v pozadí)

(Projekt připravila skupina Budování, projekční složka Jáchymovských dolů, n. p., aby si zde sověští odborníci připadali jako doma. Stupňovitou věž vidíme zakončenu hrotnicí, která původně nesla pěticípou hvězdu. Pěticípé hvězdy byly umístěny i na zábradlí oken. Tyto symboly moci byly v architektuře zvané SORELA v celých sz. Čechách uplatněny pouze zde. Od roku 1960 začal sloužit i veřejnosti.)

lázeňské hotely Běhounek (nahore) a Curie (2008 a 2009)

„pro náročné úpravy terénu“ dokončen až v červnu 1992. Nepřijít převrat, tak se snad stavěl dodnes. Hotel, který má o 100 lůžek méně než Běhounek. Kdo ani teď nepochopil, proč kapitalismus udolal socialismus, už nemá naději.

Přestože socialistické zdravotnictví dělalo co mohlo, k prvorepublikové světové pověsti Jáchymov ne a ne přivést. Lesní promenády zarostly, louky na svazích zplaněly od náletové zeleně a kouzelné pohledy ze starých fotografií zmizely za neproniknutelnými křovisky. I vlastní město se nánosů hluboce zažrané šedi ne a ne zbavit. Podobně, jako z náměstí pro neúdržbu definitivně mizely zchátralé historické stavby, ubývali i společností zanedbávání obyvatelé. Bydlet v podhůří, např. v Ostrově, poskytovalo i za socialismu větší komfort.

Dluh státu vůči městu bez povšimnutí strmě šplhal vzhůru. Jaký podíl na tom mají úroky z prodlení stranické aparátčiky evidentně nezajímalo. Znenadání se vše změnilo. Na obzoru zasvitla hvězdička, a zdálo se, že bez jakéhokoli odstínu rudé. Hvězdička naděje. Vše bylo neznámé, neotřelé, nadějně, nové. Jenom se pozapomnělo, že noví budou i starí darebáci a čerství ambiciózní autoritativní hlupáci.

Z Městského národního výboru se stal Městský úřad. Na radnici se objevily nové persóny, ale s manýry okoukanými od někdejších. Oč pomaleji zaceloval stát svoje staré dluhy, o to rychleji se je noví konšelé snažili zašantročit. Majetek, který stát městu navrátil, se pomalu, pomaloučku bez užítu rozplýval. S humbukem se rekultivovala popovská skládka komunálních odpadů, která mohla ještě řadu let přinášet do městské pokladny peníze. Ani plynofikace nebyla v celém rozsahu města dokončena, takže inverzní počasí způsobí pošetilcům opouštějícím domy záchvaty dušnosti, pochopitelně včetně neopatrných lázeňských hostů. Zpackaná privatizace jáchymovských lázní (1. 4. 1992) vedla od počátku k zakonzervování socialistického stylu lázeňství. Není divu. V čele nadále přetrvávala fosilní struktura z 80. let (1983-2002). K atomizaci na jednotlivé konkurující si lázeňské subjekty nedošlo, takže celkový dojem dodnes připomíná unifikovaná zařízení bývalých ROH.

Místo aby došlo ke spolupráci Lázní s městem, tak Lázně začaly městu konkurovat. Začaly žít svůj vlastní život, paralelně s městem. Postupně rekonstruovaly co se dalo, takže zbylá městská šed' se stala ještě šedivější. Město ve městě. Z ulic mizely standardní prodejny, protože nemohly konkurovat „exotickému“ zboží vietnamských obchodníků (cigarety, chlast, trpaslíci). Vyvrcholením se staly výprodeje „toho zaručeně nejlevnějšího“ zboží v městském kulturním stánku – Kulturním domě. Kultura víc a víc skomírala, takže město Kulturní dům Lázním nakonec prodalo a zase o něco víc zešedlo.

V zajetí oblbujičích kliše soudobého globalizovaného kapitalismu, že nejlepším hospodářem je soukromník, se přenesme nazpět do feudálního kapitalismu c. k. monarchie. Provoz státních lázní v Jáchymově byl zahájen roku 1911, v roce 1912 byl uveden do provozu Lázeňský ústav pro léčbu radiem. Od samého počátku rozvoj státních lázní přirozeně počítal nejen s léčebnými procedurami, nýbrž i se společenským vyžitím a odpočinkem. Vybudování doprovodné infrastruktury proto, nebo snad právě proto, majitel lázní, stát, přene-

... nejsou snad k sežráním?
(nejžádanější jáchymovský exportní suvenýr
devadesátých let 20. století)

chal městu a soukromým podnikatelům, a zaměřil se na to podstatné, na léčení. Neboť pouze toto jediné byl schopen garantovat na té nejvyšší úrovni. Obdobně se zachovaly státní lázně první Československé republiky. Důsledkem byla prosperita jak lázní, tak i celého města. Zglajšaltovaný socializmus nemá cenu pitvat, neboť vše bylo centrálně řízeno a plánováno, tudíž bylo jednotně šedivé. Zato dnešní nenasytnost privátních Lázní, které bezostyšně parazituji na činnostech náležejících městu a soukromníkům, přivedla město i jeho soukromý sektor do situace, ze které není úniku. Následky této hamižné politiky jsou dnes viditelné ve vši nahotě a logicky se obracejí i v neprospěch Lázní, neboť klienti nespokojení se stavem města se stále více rozmyšlejí, jestli Lázně v Jáchymově znovu navštíví. Nepíše se už rok 1906, kdy Jáchymov neměl ve světě radioaktivních lázní konkurenci. Dnes se nabízejí v Rakousku, Německu, Francii či v dalekém Japonsku, pochopitelně i jinde. Ceny léčení jsou obdobné, doprovodný komfort je však nesrovnatelný. Je to analogické jako u našich lyžařských areálů a třeba těch v Rakousku.

Pro odlehčení se na chvíli zastavme u zmíněných zahradních trpaslíků, které návštěvník (nejen) Jáchymova nemůže přehlédnout (2009), ani kdyby chtěl. Proč jsou tak oblíbení zejména u našich německých sousedů? Odhaduje se, že v německých zahradách je 10 až 15 milionů trpaslíků. Možná proto, že za praotce trpaslíků byl dosud považován Germán. Proč dosud? Protože na obzoru se rýsuje pěkný malér. V roce 2006 zaskočila účastníky třetího mezinárodního kongresu nanologů (trpaslíkologů) šokující informace. Nově objevený nejstarší písemný doklad (reklama z roku 1886) posunul výrobu skřetů do Polska. Němcům proto hrozí, že budou ochuzeni o kus své tradice, byť mnohými vysmívané. Jáchymovu, že přijde o svůj „nejdůležitější“ exportní artikl.

„exotické“ zboží, trpaslíci a další skřeti se zkrátka šklebí všude...
(zajisté oku lahodící prastará, německo-česká, tradiční vytříbenost)

(2003)